

VII การตระหนักถึงสิทธิในการมี สิ่งแวดล้อมที่ดีในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

Claudia Ituarte-Lima, Victor Bernard, Delia Paul, Sophany San, Min Myat Aung, Channraksmeychhoukroth Dany, Thitat Chavisschindha, Dyah Paramita, May Thida Aung, และ Naphaphorn Saenphit

สาระสำคัญ

- เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายในยุคแอนโทรโปซีน จำเป็นต้องมีการควบคุมและกำกับดูแลในเชิงกลยุทธ์และดำเนินการร่วมกันในทุกระดับ หากพิจารณาในระดับสากล ประเทศสมาชิกอาเซียนได้รับการสนับสนุนให้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาออร์ฮูส นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ ยังสามารถมีส่วนร่วมในความตกลงพหุภาคีด้านสภาพแวดล้อม (MEA) และอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการดำเนินการระหว่างประเทศและสนับสนุนการเห็นคุณค่าของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีทั่วโลก
- ในระดับภูมิภาค ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถเจรจาเกี่ยวกับตราสารกฎหมายที่ปรับให้เหมาะกับภูมิภาคของตน ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของอนุสัญญาว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจสาธารณะ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเด็นสิ่งแวดล้อม หรืออาจเป็นความตกลงที่กว้างขึ้นซึ่งกำหนดองค์ประกอบเชิงกระบวนการและเชิงเนื้อหาของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี
- เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตราสารต่าง ๆ ของอาเซียน ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถจัดตั้งกลไกการตรวจสอบระดับภูมิภาคเพื่อตรวจสอบการคุ้มครองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี หรืออาจให้อำนาจคณะกรรมการการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) มีอำนาจตรวจสอบกรณีการไม่ปฏิบัติตามความตกลงใหม่หรือที่มีอยู่
- ส่วนการดำเนินการในระดับชาตินั้น จำเป็นต้องอาศัยกฎหมาย คำวินิจฉัยของศาล และนโยบายต่าง ๆ รวมกัน เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีเกิดประสิทธิผล สำหรับประเทศที่ยังไม่มีศาลชำนาญพิเศษด้านสิ่งแวดล้อม ("green benches") สามารถพิจารณาจัดตั้งศาลได้ นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกสามารถขยายขีดความสามารถของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRI) หรือจัดตั้ง NHRI ในกรณีที่ยังไม่มีการจัดตั้ง ตลอดจนเสริมสร้างความเป็นผู้นำโดยสตรีเป็นผู้ขับเคลื่อน เพื่อยกระดับประโยชน์ที่ได้รับจากความเท่าเทียมกันทางเพศในการดำเนินการตามสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

ความเป็นมา

การเริ่มต้นของยุคแอนโทรโปซีนได้นำมาซึ่งความท้าทายทางสังคมและระบบนิเวศที่ต้องได้รับการแก้ไขในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่ประชาชนมีอำนาจร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงโลกในระดับสากล อย่างไรก็ตาม ปัญหาาร่วมกันของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ขยะพลาสติกในน้ำ มลพิษทางอากาศข้ามพรมแดน และของเสียอันตรายในทางน้ำและบริเวณชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ภูมิภาคที่มีประสิทธิผลเพื่อประชาชนได้รับสิทธิมนุษยชนในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของความท้าทายที่เชื่อมโยงระหว่างกันเหล่านี้

รายงานฉบับนี้จัดทำแผนภาพพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่ระบุไว้ในบทนำ

มุมมองภูมิประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นแนวคิดที่ครอบคลุม แม้มีการใช้คำศัพท์แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ สำหรับอาเซียนนั้น ได้กล่าวถึงสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AHRD) โดยใช้ถ้อยคำว่า 'สิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืน' นอกจากนี้ ยังมีแนวปฏิบัติที่ดีในการคุ้มครองสิทธิที่ประเทศสมาชิกได้ดำเนินการให้ก้าวหน้าขึ้น โดยรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ กฎหมายภายในรัฐ และคำพิพากษาบรรทัดฐาน และอาเซียนในฐานะองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคได้ดำเนินการเพื่อรับมือกับความท้าทายทางสังคมและระบบนิเวศที่เกิดขึ้นร่วมกันในภูมิภาค

สำหรับเนื้อหาของบทสุดท้ายนี้ จะเป็นการเสนอแนะวิธีการสำหรับการดำเนินการในระดับชาติและระดับภูมิภาค รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีในระดับโลก โดยมีจุดมุ่งหมายโดยรวม คือ การเพิ่มความยั่งยืนและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นภูมิภาค 'สีเขียว' และมีความมั่นคง ซึ่งประชาชนทุกคนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการมีส่วนร่วมของธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของตน (NCP) โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และสามารถมีส่วนร่วมช่วยในการปกป้องสิ่งแวดล้อมที่ดีสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

การดำเนินการระดับชาติ

การตรวจกฎหมาย

อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนามได้รับรองสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญของประเทศ ซึ่งเป็นตราสารทางกฎหมายระดับสูงสุดของประเทศ ส่วนมาเลเซียนั้นยอมรับสิทธินี้โดยปริยายผ่านทางคำวินิจฉัยของศาล โดยผู้พิพากษาเป็นผู้อธิบายขยายความไว้ในคำพิพากษาเกี่ยวกับเนื้อหาของสิทธิในการมีชีวิตตามที่ดีอ้างถึงในมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยให้เหตุผลว่าบทบัญญัตินี้ประกอบด้วยสิทธิที่จะใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดีและปราศจากมลพิษ ส่วนบรูไน กัมพูชา สปป.ลาว พม่า และสิงคโปร์นั้น แม้ไม่ได้ให้การรับรองสิทธินี้ในรัฐธรรมนูญ⁵²⁶ แต่ให้การรับรองมิติเชิงเนื้อหาและเชิงกระบวนการของสิทธิดังกล่าวในกฎหมายภายในประเทศและคำวินิจฉัยของศาล

ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ให้การรับรองในองค์ประกอบเชิงเนื้อหาของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น การกล่าวถึงอากาศบริสุทธิ์และองค์ประกอบเชิงกระบวนการที่เกี่ยวข้องของสิทธิดังกล่าวในฟิลิปปินส์⁵²⁷

รูป: Mainur Risayada/Flickr

การประมงน้ำจืดส่งเสริมการดำเนินชีวิตใน Solorejo, East Java, Indonesia

สิทธิในสภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัยได้รับการยอมรับเช่นเดียวกัน เช่น ในรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย⁵²⁸ นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่กล่าวถึงองค์ประกอบของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบ ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญของไทย ปี ค.ศ. 2017 กล่าวถึงน้ำที่ปลอดภัยและสุขภาพที่ดีเพียงพอและเหมาะสม รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัย⁵²⁹

ตัวอย่างอื่น ๆ ของความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบของสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น การเข้าถึงน้ำบริโภคที่ปลอดภัยและสุขภาพที่ดี และสิทธิในการดำรงชีวิต การทำงาน การเรียน และการเล่นในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมมลพิษทางน้ำและการระบายน้ำและพระราชบัญญัติควบคุมมลพิษของสิงคโปร์⁵³⁰

ในแง่ของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพที่ดีนั้น รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 2013 ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ปกป้องธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพเช่นว่านี้ครอบคลุมถึงความหลากหลายทางการเกษตรที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ และมีความสำคัญต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี หรือที่เรียกว่า การเข้าถึงอาหารที่มีโภชนาการและมีการผลิตอย่างยั่งยืน ในประเทศกำลังพัฒนานั้น ภาคเกษตรกรรมเป็นรากฐานของความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งความมั่นคงทางอาหารนั้นไม่สามารถบรรลุผลได้หากไม่มีการสนับสนุนของสตรีในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน⁵³¹ และระดับปฏิสัมพันธ์อื่น ๆ⁵³² ดังนั้น มิติที่เชื่อมโยงของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ ความเสมอภาคทางเพศและบทบาทของสตรีในเวทีบริการในการจัดหาอาหารที่ดีและมีคุณค่าทางโภชนาการ นอกจากการตระหนักถึงองค์ประกอบเชิงเนื้อหาของสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีแล้ว

526. See Chapter 2, p 42

527. UN HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Issue of Human Rights Obligations Relating to the Enjoyment of a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment*, 40th sess, UN Doc A/HRC/40/55 (2019); Philippine Clean Air Act 1999, s 2; ASEAN Secretariat, *Fifth ASEAN State of the Environment Report* (2017) 67

528. Constitution of Thailand 2017, s 258

529. ibid

530. Clive Briffett and Jamie Mackee, 'Environmental Assessment in Singapore: An Enigma Wrapped up in a Mystery!' *Impact Assessment and Project Appraisal*, 20:2, pp 113-125

531. Revathi Balakrishnan, *Rural Women and Food Security in Asia and the Pacific: Prospects and Paradoxes*. (FAO, 2005)

532. See Chapters 1 and 5 in this report

533. See Chapters 1 and 5 in this report

Myint Zaw จากพม่าได้รับรางวัล Goldman Environmental Prize ประจำปี ค.ศ. 2015 จากการสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับคุณค่าของระบบนิเวศน้ำจืด

ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศได้ดำเนินการรับรององค์ประกอบเชิงกระบวนการภายใต้กฎหมายในประเทศของตน ซึ่งบทที่ 3 ได้อธิบายถึงบทบัญญัติของกฎหมายภายในที่ให้การประกันว่าทุกคนมีสิทธิเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นสาธารณะ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพสำหรับความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม

ส่วนบทที่ 2, 3 และ 4 ได้แสดงให้เห็นว่าประเทศสมาชิกอาเซียนมีความคล้ายคลึงกับประเทศและภูมิภาคอื่น ๆ⁵³³ ในแง่ที่ว่าได้เห็นประโยชน์จากการรับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะการรับรองดังกล่าวเป็นฐานสำหรับการตรากฎหมายสิ่งแวดล้อมที่บูรณาการสิทธิมนุษยชนเข้ามา และเป็นฐานสำหรับการตัดสินใจของศาลเพื่อปกป้องสิทธินี้จากการถูกละเมิด นอกจากนี้ การรับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีผ่านกฎหมายภายในของประเทศ ยังทำให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐและบุคคลอื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น ผู้ประกอบธุรกิจต่าง ๆ การรับรองสิทธินี้ยังช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการตรากฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งในบทที่ 2, 3 และ 6 ได้ขยายความแล้วว่าฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ ได้แสดงออกถึงเนื้อหาของสิทธินี้อย่างไร

การรับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

การทำให้ทุกคนได้รับสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีนั้น การมีบทบัญญัติของกฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ความเป็นอิสระของศาลและการให้อำนาจแก่ผู้ถือสิทธิมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เมื่อผู้ถือสิทธิพึ่งพาบบศาล ผู้พิพากษาสามารถใช้คำตัดสินของตนเป็นโอกาสในการ

ทบทวนและตีความหลักกฎหมาย เพื่อระบุนโยบายที่สำคัญของสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ตัวอย่างเช่น ศาลรัฐธรรมนูญของฟิลิปปินส์ได้รับรองสิทธิและความรับผิดชอบระหว่างยุคสมัย⁵³⁴ ในประเทศมาเลเซีย ศาลยุติธรรมได้รับรองสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีตามรัฐธรรมนูญไว้โดยนัยในคดีของ *Tan Teck Seng v Suruhanjaya Perkhidmatan Pendidikan & Another*⁵³⁵

บทบาทของตุลาการซึ่งมีความสำคัญยังมีข้อจำกัดในบางครั้ง ดังที่ปรากฏในกรณีที่ศาลฎีกาของอินโดนีเซียตัดสินให้มีการปล่อยข้อมูลของรัฐเกี่ยวกับสัมปทานปาล์มน้ำมัน ทำให้หน่วยงานของรัฐอาจล้มเหลวในการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาล

การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร

นอกจากการเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ถือสิทธิแล้ว รายงานฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นว่ากระบวนการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร นโยบายอาจเป็นวิธีการปฏิบัติตามพันธกรณีของประเทศตามความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEAs) เช่น ข้อตกลงปารีสว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรืออนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่ดี ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศได้ยื่นข้อเสนอการมีส่วนร่วมของประเทศในการลดก๊าซเรือนกระจกและการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (INDC) ในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพันธกรณีเชิงกระบวนการภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC)⁵³⁶ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินการร่วมกันนั้น มี 'วงจรแห่งความเจริญรุ่งเรือง (virtuous cycle)' ของการดำเนินการในลักษณะที่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีกฎหมายภายในที่มีส่วนช่วยกำหนดรายละเอียดของนโยบาย และมีการดำเนินนโยบายเหล่านี้เพื่อตอบสนองพันธกรณีของประเทศตามความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEAs)

การมีนโยบายย่อมไม่เกิดประโยชน์จนกว่าจะดำเนินการตามนโยบาย จึงเห็นได้ว่า ในบางครั้งผู้ถือสิทธิในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้หยิบยกประเด็นองค์ประกอบของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อเรียกร้องต่อฝ่ายบริหารของรัฐบาลให้ตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ตัวอย่างเช่น องค์การภาคประชาสังคม (CSOs) ในเวียดนามได้เรียกร้องสิทธิในข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปกป้องพื้นที่ทางทะเลที่อุดมด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่ช่วยในการดำรงชีวิตของประชาชน⁵³⁷

534. See e.g. HRC, *Right to a healthy environment: good practices, Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment*, A/HRC/43/53 (2019)

535. *Oposa v Factoran* Supreme Court of the Philippines G.R. No. 101083 (1993)

536. As quoted in HA Rahman, 'Human Rights to Environment in Malaysia' 1 Issue 59 No1 *Health and the Environment Journal* (2010) 61-63

537. See more at <https://unfccc.int/>

538. *Transportation News* (25 July 2017); *Thanh Niên* news video (26 July 2017)

รายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าเสียงของชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนได้รับสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี การจัดระเบียบชุมชนตามวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจงสามารถทำได้โดยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของท้องถิ่น และการสนับสนุนให้ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อตน ผู้ถือสิทธิในท้องถิ่นสามารถสร้างเครือข่ายกับองค์กรระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับระหว่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจและดำเนินการตามการพัฒนาของกฎหมายและวิทยาศาสตร์ที่มีผลต่อสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี

บทบาทของสตรี

ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของสตรี โดยบทที่ 5 ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่สตรีมีบทบาทสำคัญในการปกป้องสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณค่าร่วมกันให้กับครัวเรือน ชุมชนท้องถิ่น และประเทศ แต่การมีส่วนร่วมของดังกกล่าวมักไม่ได้รับการยอมรับหรือเป็นที่ยอมรับอย่างเพียงพอ

เนื้อหาในบทนี้จึงเน้นการมีส่วนร่วมของสตรีในภาคสื่อ เพื่อเป็นตัวอย่างของแนวปฏิบัติที่ดี เนื่องจากผู้สื่อข่าวด้านสิ่งแวดล้อมและผู้ให้บริการสื่อที่เป็นสตรีเป็นผู้ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลสำหรับทุกคน บทบาทของสตรีในภาคสื่อสามารถเป็นแบบอย่าง และช่วยขยายมุมมองและความรู้ของผู้อื่น อีกทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการตัดสินใจต่อส่วนรวมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มาเลเซียและเวียดนามเป็นประเทศที่สตรีมีส่วนร่วมในภาคสื่อค่อนข้างมาก ประเทศเหล่านี้สามารถแบ่งปันบทเรียนที่ตนได้เรียนรู้กับประเทศอื่น ๆ เช่น กัมพูชาและอินโดนีเซีย⁵³⁸ ที่ผู้หญิงมีบทบาทน้อยในภาคสื่อ

รูป: RWI การประชุมนักกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งผู้พิพากษาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้นำแนวทางด้านมิติหญิงชายไปปรับใช้ในการทำงาน

สำหรับเนื้อหาในส่วนต่อไปจะเป็นการเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการควบคุมและกำกับดูแลในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับระหว่างประเทศ โดยคำนึงว่า ผลกระทบของการดำเนินการในระดับภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันนั้นมีความเชื่อมโยงกัน

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการระดับชาติ

- **ความก้าวหน้าทางกฎหมาย:** กฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียนควรถูกปรับอย่างละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยสอดคล้องกับสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานระหว่างประเทศในด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนประเทศที่ยังไม่รับรองสิทธินี้ควรดำเนินการโดยเร็ว เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติจากประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถแลกเปลี่ยนบทเรียนเกี่ยวกับวิธีการรับรองสิทธิดังกล่าว เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการออกกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่บูรณาการสิทธิมนุษยชนเข้าด้วยกัน และเพื่อการตัดสินใจของศาลเพื่อปกป้องสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี เมื่อประเทศสมาชิกรับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีผ่านกฎหมายภายในของตน ประเทศเหล่านี้จะสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐต่อการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว การรับรองสิทธินี้ยังช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์กับกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายที่ปรับใช้เพื่อปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
- **การเข้าถึงข้อมูล:** เจ้าหน้าที่ของรัฐควรประกันว่าสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างทันท่วงที ทั้งการเข้าถึงทางตรง ทางอ้อม และโดยครอบคลุม รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงออก ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย และได้รับการสนับสนุนจากนโยบาย
- **การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและศาลชำนาญพิเศษด้านสิ่งแวดล้อม (green benches):** มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทยเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีศาลซึ่งมีอำนาจวินิจฉัยคดีสิ่งแวดล้อม⁵³⁹ ประเทศอื่น ๆ สามารถเรียนรู้บทเรียนจากประสบการณ์ของประเทศเหล่านี้ และพิจารณาทางเลือกในการสร้าง 'ศาลสิ่งแวดล้อม' ของตัวเอง เพราะหน่วยงานดังกล่าวสามารถช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบศาล เพิ่มความโปร่งใสและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเด็นสิ่งแวดล้อม และมีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่สูงกว่า⁵⁴⁰ ผู้พิพากษาจากประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถหารือเกี่ยวกับความท้าทายและโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยาเกิดขึ้นจริงในประเทศของตน การอภิปรายดังกล่าวสามารถช่วยให้มั่นใจได้ว่าผู้พิพากษาในคดีสิ่งแวดล้อมมีความเชี่ยวชาญในการตีความให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใช้นวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ ๆ ในการตีความกฎหมายที่มีอยู่ และจัดทำคำพิพากษาที่ตอบสนองต่อข้อท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและธรรมชาติ

539. Nurhaya Muchtar, 'Country Report: Journalists in Indonesia' *Worlds of Journalism* (2016)

540. George Rock Pring and Catherine Kitty Pring, 'Environmental Courts & Tribunals: a Guide for Policy Makers' (UNEP, 2016)

541. ibid

• **การพัฒนาความเป็นผู้นำ:** ผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ถือสิทธิควรทำงานร่วมกับสตรีและเยาวชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้นำรุ่นต่อไป ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางระยะยาวเพื่อให้อุ่นใจว่าหลักนิติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้รับการเคารพ และหลักนิติธรรมดังกล่าวได้สนับสนุนการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

• **สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRI):** ประเทศสมาชิกอาเซียนที่จัดตั้ง NHRI ควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงขีดความสามารถในการปรับใช้สิทธิมนุษยชนกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ NHRI ควรทำหน้าที่อธิบายรายละเอียดในองค์ประกอบเชิงเนื้อหาของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีอันได้แก่ น้ำบริโภคที่ปลอดภัยและสุขาภิบาลที่เพียงพอเหมาะสม อากาศบริสุทธิ์ สภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัย อาหารที่มีโภชนาการและมีการผลิตอย่างยั่งยืน ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่ดี และสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงาน การเรียน และการเล่น NHRI ควรเสนอแนะและส่งเสริมวิธีการใหม่ ๆ ในการสนับสนุนสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงมิติเชิงกระบวนการของสิทธินี้ ในรัฐที่ยังไม่ได้รับการรับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้น NHRI ควรมีบทบาทในการเร่งรัดให้มีการรับรองสิทธิดังกล่าว ขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ สำหรับประเทศที่ยังไม่มี NHRI ที่ได้รับการรับรองโดย Global Alliance of National Human Rights Institutions นั้น สามารถจัดตั้ง NHRI ขึ้นได้โดยต้องสอดคล้องกับหลักการปารีสว่าด้วยมาตรฐาน NHRI ระหว่างประเทศ ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1993 นอกจากนี้ NHRI ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถทำงานร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีผ่านการประชุม Asia Pacific Forum ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติในภูมิภาค และเป็นเวทีหารือเกี่ยวกับความท้าทายและโอกาสในการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

การดำเนินการระดับภูมิภาค

การปฏิบัติตามความตกลงระหว่างประเทศ

ในอาเซียน สิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การรับรององค์ประกอบเชิงเนื้อหาของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ เช่นเดียวกันกับการปรับใช้และการตีความองค์ประกอบเชิงกระบวนการของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งมาตรฐานขององค์ประกอบดังกล่าวที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ เช่น การเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยาในประเด็นสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพราะขึ้นอยู่กับกลไกระดับชาติของประเทศนั้น ๆ

การจัดทำกรอบกฎหมายที่ขับเคลื่อนด้วยอาเซียนสามารถดึงเอาประสบการณ์ ประโยชน์ ความสามารถ และคุณค่าร่วมกันในภูมิภาคมาใช้เพื่อพัฒนาสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีตามมาตรฐานสากล กรอบกฎหมายภูมิภาคดังกล่าวสามารถใช้

ในการอธิบายความตกลงที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี และยังสามารถส่งเสริมการรับรองสิทธิดังกล่าวให้ไปเป็นตามสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ อีกทั้งยังช่วยเสริมการทำงานในปัจจุบันให้ไปสู่ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน นอกจากนี้ ยังมีส่วนช่วยในวิวัฒนาการของ 'วิถีอาเซียน (ASEAN Way)' จากแนวทางที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศไปสู่ยุทธศาสตร์ร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ถูกขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค โดยตระหนักถึงความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน และพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม

ความตกลงระดับภูมิภาคสามารถเป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนในการร่วมกันเคารพ ปกป้อง และปฏิบัติตามสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ผลวิจัยของรายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางต่าง ๆ ที่สามารถเสริมสร้างการรับรองสิทธินี้ได้ แนวทางเหล่านี้ไม่สามารถปรับใช้โดยประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เพียงผู้เดียว แต่สามารถดำเนินการในลักษณะที่แต่ละประเทศส่งเสริมซึ่งกันและกัน แนวทางดังกล่าวรวมไปถึงแนวทางดังต่อไปนี้:

1. ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศสามารถเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจสาธารณะ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเด็นสิ่งแวดล้อม (อนุสัญญาออร์ฮูส) ซึ่งเปิดกว้างสำหรับทุกประเทศ

2. ประเทศสมาชิกสามารถพัฒนาความตกลงระดับภูมิภาคฉบับใหม่ที่มุ่งเน้นไปที่องค์ประกอบเชิงกระบวนการของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยอาศัยบทเรียนจากอนุสัญญาออร์ฮูสและความตกลงเอสคาซู (โพรโตคอลลที่ 6) ซึ่งความตกลงระดับภูมิภาคนี้สามารถสะท้อนถึงหลักการพื้นฐานที่ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองดังนี้:

- สิทธิของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย และสะอาด

- รัฐต้องจัดให้มีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตน

- สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเด็นสิ่งแวดล้อม และ

- สิทธิของสตรี เด็กหญิง ชนพื้นเมือง และประชาชนที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โดยพิจารณาจากภาระหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นต่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้

ความตกลงระดับภูมิภาคดังกล่าวอาจรวมถึงประเด็นดังต่อไปนี้ด้วย:

- หน้าที่ของรัฐในการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการป้องกัน สืบสวนสอบสวน และลงโทษการข่มขู่หรือการโจมตีในกรณีที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอาจได้รับผลกระทบขณะใช้สิทธิของตน

- หน้าที่ของหน่วยงานรัฐ และรัฐภาคีของ MEAs และอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ในการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม
- ความรับผิดชอบของบริษัทในการเคารพสิทธิมนุษยชนที่ได้สะท้อนหลักการชี้ว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) และแนวปฏิบัติของ OECD สำหรับบริษัทข้ามชาติ และ
- วิธีการจัดการเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติตามความตกลงระดับภูมิภาค เช่น กำหนดกลไกตรวจสอบการปฏิบัติตามความตกลง

3. ประเทศสมาชิกสามารถเจรจาตราสารเฉพาะเรื่องของอาเซียนที่กำหนดทั้งองค์ประกอบเชิงเนื้อหาและเชิงกระบวนการของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ตราสารดังกล่าวจะให้แนวทางที่ชัดเจนสำหรับประเทศสมาชิกเกี่ยวกับหน้าที่ของมนุษย์ต่อสิทธินี้ตามมาตรฐานสากล นอกจากองค์ประกอบเชิงกระบวนการที่ระบุไว้ข้างต้นแล้ว ความตกลงที่จะจัดทำขึ้นยังสามารถอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงเนื้อหาของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีตามที่เจ้าหน้าที่พิเศษด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติแสดงไว้ ได้แก่:

- อากาศบริสุทธิ์
- สภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัย
- การเข้าถึงน้ำบริโภคที่ปลอดภัยและสุขภาพที่เพียงพอเหมาะสม
- อาหารที่มีโภชนาการและมีการผลิตรายยั่งยืน
- สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงาน การเรียน และการเล่น และ
- ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่ดี

การจัดการโครงสร้างเชิงสถาบัน

กรอบกฎหมายระดับภูมิภาคที่รับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีควรถูกเสริมด้วยการจัดโครงสร้างเชิงสถาบันเพื่อให้สามารถดำเนินการเชิงรุกและข้ามภาคส่วนสำหรับการส่งเสริมความเข้าใจและการนำไปปฏิบัติตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 4 การจัดการดังกล่าวอาจรวมถึงสิ่งต่อไปนี้:

1. อาเซียนสามารถจัดตั้งกลไกการตรวจสอบ ซึ่งมีหน้าที่วิจัยและติดตามประเด็นเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงจัดการศึกษาค้นคว้า

จัดการประชุม เผยแพร่ข้อมูล จัดการเยี่ยมชมภาคสนาม และกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติ กลไกดังกล่าวสามารถปรับปรุงความเข้าใจในสิทธิมนุษยชนระหว่างหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและศูนย์นโยบาย เช่น ศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพอาเซียน ศูนย์พลังงานอาเซียน และสถาบันอาเซียนเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว กลไกเหล่านี้ยังสามารถพัฒนาเครื่องมือที่ใช้งานได้จริงในทางปฏิบัติที่มีฐานมาจากความรู้เชิงประจักษ์ อีกทั้งยังพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ช่วยปรับปรุงการปฏิบัติตามนโยบายและวิธีการประเมินการปฏิบัติที่นั่น ตลอดจนช่วยเสริมการทำงานของ AICHR และคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ACWC)

2. อาเซียนควรแก้ไขเอกสารจัดตั้งและกำหนดอำนาจหน้าที่แก่ AICHR เพื่อเสริมสร้างอำนาจในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติตามรายการสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ที่ระบุไว้ใน AHRD ซึ่งรวมถึงสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืน สำหรับการประกันว่าประชาชนสามารถเข้าถึงวิธีการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ AICHR หรือคณะกรรมการพิจารณาด้านสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีควร:

- สร้างกลไกการร้องเรียนที่เข้มแข็งเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถร้องเรียนได้
- ดอบสนองต่อวิกฤตด้านสิทธิมนุษยชนและการละเมิดสิทธิดังกล่าว โดยเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกเปิดเผยข้อมูล ออกแถลงการณ์ และปรึกษาหารือกับหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน
- มีส่วนร่วมกับ CSO และนักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมเมื่อต้องดำเนินกิจกรรมและจัดทำกระบวนการตัดสินใจ
- สร้างระบบการคัดเลือกที่เปิดกว้างและโปร่งใสของผู้ที่ดำรงตำแหน่งกรรมการของ AICHR โดยทั้งรัฐและองค์กรภาคประชาสังคมสามารถเสนอผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม⁵⁴¹ และ

• ตรวจสอบให้แน่ใจว่ากรรมการของ AICHR ที่ได้รับการคัดเลือกจะทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญอิสระ ไม่ใช่ตัวแทนของประเทศของตน⁵⁴²

3. ประเทศสมาชิกอาเซียนที่จัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRI) ของตนเองควรร่วมมือกับประเทศที่ยังไม่ได้ดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวเพื่อส่งเสริมการจัดตั้ง NHRI ในทุกประเทศอาเซียน นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกควรดำเนินการปรับปรุงแนวปฏิบัติของตนอย่างต่อเนื่องผ่านการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์กับประเทศสมาชิกอื่น ๆ

541. Desi Hanara, 'A Decade in Review: Assessing the Performance of The AICHR to Uphold the Protection Mandate' (Forum-Asia, 2019) 5-6

542. See Eric Paulsen et al, 'A Decade in Review: Assessing the Performance of the ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights' (Forum Asia, 2019)

การสร้างขีดความสามารถและการมีส่วนร่วมของประชาชน

การบังคับใช้กฎหมายและการจัดตั้งสถาบันลำดับรองต่อจําเนินคดีไปกับการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรอาเซียนที่มีอยู่ วิธีการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้รวมไปถึงการจัดเสวนาโต๊ะกลมของตุลาการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนร่วมในการหารือเกี่ยวกับวิธีตอบสนองต่อความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย และการละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม⁵⁴³ การเสวนาดังกล่าวยังได้กล่าวถึงความสำคัญของศาลสิ่งแวดล้อมหรือ 'green benches' ในการตัดสินคดีสิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม⁵⁴⁴

การจัดการและการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมหรือสิทธิมนุษยชนจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของผู้กำหนดนโยบายระดับภูมิภาคและระดับชาติ ข้าราชการ ศาล บริษัท องค์กร นักลงทุน องค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) กลุ่มชุมชนท้องถิ่น ผู้จัดการด้านสิ่งแวดล้อม NHRI สหภาพแรงงาน สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน ในขณะที่กรอบนโยบายที่มีอยู่เกี่ยวกับสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีที่รัฐในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่หลักอาเซียนควรก้าวไปไกลกว่าแนวทางที่ให้รัฐเป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วมกับกลุ่มองค์กรที่กว้างขึ้น รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนเช่น นักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อม

องค์กรธุรกิจ บริษัท และองค์กรเพื่อการพัฒนาในระดับภูมิภาคเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ จําเป็นต้องทราบถึงความรับผิดชอบของตนในเรื่องสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี และอาจต้องการการเสริมสร้างขีดความสามารถ เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาของความรับผิดชอบ วิธีการในการดำเนินการ และผลของการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ดังนั้น อาเซียนควรอำนวยความสะดวกต่อผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ถือสิทธิในการแบ่งปันและส่งเสริมความเชี่ยวชาญและความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบของตนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งการปฏิบัติตามหลักการชั้นนำของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน และแนวปฏิบัติของ OECD สำหรับบรรษัทข้ามชาติ การดำเนินการเช่นนี้มีแนวโน้มว่าจะเป็นประโยชน์ต่ออาเซียนในการได้รับการสนับสนุนเพื่อสร้างขีดความสามารถทางเทคนิคของตนเอง และส่งเสริมวิธีการใหม่ ๆ เช่น มาตรการเพื่อความโปร่งใสและการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมของการดำเนินธุรกิจ

อาเซียนและหุ้นส่วนในการพัฒนาควรสร้างขีดความสามารถขององค์กรในอาเซียน หน่วยงานดังกล่าวประกอบด้วยหน่วยงานที่มีอำนาจในแต่ละภาคส่วน เช่น คณะทำงานอาเซียนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คณะทำงานอาเซียนด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ คณะทำงานอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน และหน่วยงานที่มีอำนาจข้ามภาคส่วนด้านสิทธิมนุษยชน ภัยพิบัติ การลดความเสี่ยงภัยและ การวางแผนพัฒนา แนวทางการเสริมสร้างขีดความสามารถนี้ควรรวมถึงการฝึกอบรมและการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคล (peer-to-peer) สำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอาเซียน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการและผู้ปฏิบัติงานที่ NHRI, CSO, สื่อมวลชน และหน่วยงานภาคเอกชน

กลยุทธ์ตามความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEA)

ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นภาคีของ MEA หลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้วยเหตุนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐและกลุ่มอื่น ๆ จึงเข้าร่วมการประชุมของภาคี (Conferences of Parties: CoPs) ที่จัดโดย MEAs ซึ่งจัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อตกลงดังกล่าวจะถูกนำไปปฏิบัติ การประชุมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในระบบกฎหมายระหว่างประเทศ และมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อพันธกรณีทางกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐ⁵⁴⁵ การประชุมเหล่านี้มีส่วนในพันธกรณีทางกฎหมายระหว่างประเทศ โดยการ 'กระชับ (thickening)' พันธกรณีของรัฐภาคีในสนธิสัญญา⁵⁴⁶ การมีส่วนร่วมของประเทศสมาชิกอาเซียนในการประชุม CoPs มักจะเกี่ยวข้องในการชี้แนวทางในการดำเนินการตามพันธกรณีในระดับภูมิภาคและระดับชาติ

การลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่าง CBD และศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพอาเซียนในปี 2018

ISD/Earth Negotiations Bulletin/Francis Djon

543. Kuala Lumpur Court, 'ASEAN Chief Justices Roundtable on Environment', <<http://www.kehakiman.gov.my/kl/ms/node/37>> accessed on 17 April 2020
544. *ibid*
545. Annecoos Wiersema, 'The New International Law-Makers? Conferences of the Parties to Multilateral Environmental Agreements' 31 *Michigan Journal of International Law*. 231 (2009)
546. *ibid*

ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศต่างลงนามใน MEA ดังต่อไปนี้ซึ่งกำลังพัฒนาเนื้อหาสำคัญของสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี:

- UNFCCC อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อสภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัย
- CBD และอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES) ซึ่งเกี่ยวข้องกับรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพให้แข็งแรง และ
- อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด ซึ่งกล่าวถึงสิทธิที่จะใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมดยังเป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ อนุสัญญาเหล่านี้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงเนื้อหาและเชิงกระบวนการของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้งในอนุสัญญาหรือใน "ความเห็นทั่วไป" จากหน่วยงานสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งให้การตีความบทบัญญัติอย่างครอบคลุม การเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาระหว่างประเทศเหล่านี้จึงถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดี อีกทั้งพันธกรณีของอนุสัญญาดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ โดยการอนุวัติการให้เป็นกฎหมายและนโยบายของประเทศ

การมีส่วนร่วมของอาเซียนในกระบวนการร่างกฎหมายระหว่างประเทศสามารถทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมาร่วมตัวกัน และช่วยสานพันธกรณีด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนเข้าด้วยกัน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบทบาทของอาเซียนและความมุ่งมั่นในการดำเนินการตามสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีผ่านพันธกรณีของ MEA มีดังต่อไปนี้:

1. อาเซียนสามารถออกแถลงการณ์ร่วมในการประชุมของประเทศสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางที่อาเซียนเคยปฏิบัติมาในอดีต⁵⁴⁷ ตัวอย่างเช่น ประเทศสมาชิกได้ออกแถลงการณ์ร่วมอาเซียนว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อที่ประชุม UNFCCC COP-24 และแถลงการณ์ร่วมอาเซียนว่าด้วยการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพต่อที่ประชุม CBD COP-14 แถลงการณ์ร่วมดังกล่าวได้รับการรับรองโดยผู้นำประเทศในการประชุมสุดยอดอาเซียนประจำปี ค.ศ. 2018⁵⁴⁸

2. อาเซียนสามารถช่วยประสานงานด้านการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันของ MEA ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคได้เช่นเดียวกับบทบาทในการประสานงานด้านมนุษยธรรมหลังเกิดพายุไซโคลนนาร์กีส ภายหลังจากเกิดผลกระทบร้ายแรงของพายุไซโคลนในเมียนมาในปี ค.ศ. 2008 อาเซียนประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยระหว่างรัฐบาลและผู้บริจาคจากนานาชาติ เพื่อลดความกลัวของรัฐบาลเมียนมาว่าจะถูกแทรกแซงทางการเมือง และทำให้ประชาชนในเมียนมาสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในการฟื้นตัวหลังพายุไซโคลน⁵⁴⁹ อาเซียนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากภายนอก โดยเน้นย้ำถึงลักษณะความร่วมมือของวาระการประชุมด้านความมั่นคงที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม ซึ่งอ่านจอร์จโดยของประเทศไม่ได้ถูกแทนที่ แต่เป็นการรวมกันมากกว่า⁵⁵⁰

ในระบบสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR) จัดให้มีการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน, NHRI และกลไกระดับภูมิภาคในการติดตามความคืบหน้า และส่งเสริมให้รัฐดำเนินการตามข้อเสนอแนะของปีก่อนหน้า⁵⁵¹ เนื่องจากองค์การสหประชาชาติได้รับรองบทบาทของข้อตกลงด้านสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคและระดับอนุภูมิภาคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนั้น กลุ่มภูมิภาคเช่น อาเซียนจึงสามารถส่ง UPR ร่วมในฐานะองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค เพิ่มเติมจากการส่งรายงานของประเทศสมาชิกเป็นรายประเทศ จึงเป็นโอกาสสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนในการร่วมกันติดตามความคืบหน้าเกี่ยวกับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในภูมิภาค และให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุม นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาจได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนด้านเทคนิคและการประสานงานจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชน (OHCHR) สำหรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน⁵⁵²

3. ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถเป็นผู้นำในการปฏิบัติตามสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในเวทีนานาชาติ โดยสนับสนุนข้อเรียกร้องในปัจจุบันในการรับรองสิทธิดังกล่าวผ่านข้อมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ และโดยการส่งแถลงการณ์ร่วมในการประชุมระหว่างประเทศอื่น ๆ ผ่านการร่างและการสนับสนุนมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ทำให้องค์ประกอบเชิงเนื้อหาและเชิงกระบวนการของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น

547. ASEAN Secretariat, *ASEAN Cooperation on Environment – At A Glance* (2019)

548. *ibid*

549. Henning Borchers 'ASEAN's environmental challenges and non-traditional security cooperation: Towards a regional peacekeeping force?' (2014) *ASEAS – Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 7(1), 5-20

550. *ibid*

551. For more information on UPR, see <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/upr/pages/uprmain.aspx>

552. For more information on the OHCHR, see <https://www.ohchr.org/EN/pages/home.aspx>

บทสรุป

ในระดับโลก เจ้าหน้าที่พิเศษของสหประชาชาติและบุคคลอื่น ๆ ได้เน้นย้ำถึงความเป็นไปได้ของโลกในการให้คำมั่นสัญญาที่แน่วแน่ในการยอมรับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีผ่านมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติและมาตรการอื่น ๆ ปัจจุบัน ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติมากกว่า 150 ประเทศได้รับรองสิทธิมนุษยชนในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีในระบบของประเทศของตน

จากประสบการณ์ของประเทศสมาชิกอาเซียนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา พบว่า กรอบทางกฎหมายและสถาบันที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เผชิญอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาต่าง ๆ เช่น ขยะพลาสติกในน้ำ มลพิษทางอากาศข้ามพรมแดน และการปนเปื้อนในดินจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตรมากเกินไปนั้น เกินความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งในการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวเป็นตัวอย่างของภัยคุกคามที่พบโดยทั่วไปซึ่งไม่เพียงกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนด้วย ด้วยเหตุนี้ ความพยายามในระดับชาติที่สนับสนุนการแก้ปัญหาร่วมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความพยายามดังกล่าวไม่อาจสำเร็จได้หากประเทศใดประเทศหนึ่งดำเนินการตามแนวทางของตัวเอง

แนวปฏิบัติที่ดีที่มีความหลากหลายในปัจจุบันเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับความท้าทายในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงสังคมที่ไม่ยุติธรรมและไม่ยั่งยืนในปัจจุบันไปสู่โลกที่ดีโดยที่สิทธิมนุษยชนได้รับความเคารพ ปกป้อง และ

ปฏิบัติตามอย่างเป็นสากลจะต้องได้รับการดำเนินการในหลากหลายระดับต่าง นวัตกรรมและวิธีการใหม่ ๆ ทางกฎหมายเพื่อสนับสนุนและทำให้เกิดความยั่งยืนและความยุติธรรมล้วนเป็นไปได้และกำลังเกิดขึ้นทั่วโลก

สถานการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 แสดงให้เราเห็นว่าการดำเนินการร่วมกันทั่วโลกเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าที่เคยเป็นมา เพราะฉะนั้น แทนที่จะสนับสนุนรูปแบบการกระทำที่ทำลายธรรมชาติและสภาพอากาศต่อไป ในขณะที่ปัจจุบันนี้ยังมีโอกาสที่จะเรียนรู้จากช่วงเวลาที่ผ่านมา สำหรับสิ่งที่ควรหัวใจหลักของการเปลี่ยนแปลงนั้น คือ ระบบกฎหมายที่สนับสนุนความสามารถในการกลับสู่สภาพปกติและคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับทุกคนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ยังเกิดประโยชน์สำหรับเด็กเยาวชน ตลอดจนสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในอนาคต

ในการแสวงหาอนาคตที่สะอาด เป็นสีเขียว และมั่งคั่ง ประชาคมอาเซียนจะต้องมีการประสานงานระหว่างประเทศสมาชิกและให้การสนับสนุนแก่ประเทศดังกล่าวในระดับที่ใหญ่และดีมากขึ้น การประกันสิทธิของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในยุคแอนโทรโปซีนจะปกป้องความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกันของทั้งมนุษย์และธรรมชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสร้างความมั่นใจว่า 'อนาคตที่เราต้องการ (the future we want)' ตามที่กำหนดไว้ในวาระปี ค.ศ. 2030 สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (2030 Agenda for Sustainable Development) สามารถกลายเป็นความจริงสำหรับทุกคน

แหล่งอ้างอิง

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

แหล่งข้อมูลอาเซียน

ASEAN Commission on Human Rights (Terms of Reference) 2009

ASEAN Secretariat, *ASEAN Cooperation on Environment – At A Glance*, January 2019

ASEAN Secretariat, *Fifth ASEAN State of the Environment Report 2017*

แหล่งข้อมูลระหว่างรัฐบาลอื่น ๆ

Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes 1989

Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention) 1998

Convention on Biological Diversity 1993

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) 1979

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) 1975

Convention on the Rights of the Child 1989

Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2008

Human Rights Council, Report of the Special Representative of the Secretary- General on the issue of human rights and transnational corporations and other business, John Ruggie, 'Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework' (21 March 2011) A/HRC/17/31

Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on the Issue of Human Rights Obligations Relating to the Enjoyment of a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment, UN Doc A/HRC/40/55 (2019)

OECD, 'OECD Guidelines for Multinational Enterprises', (OECD, 2011)

Regional Agreement on Access to Information, Public Participation and Access to Justice in Environmental Matters in Latin America and the Caribbean (Escazú Agreement) 2018

UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) 1994

แหล่งข้อมูลระดับชาติ

Constitution of the Kingdom of Thailand 2017

Oposa v Factoran (1993) Supreme Court of the Philippines GR No 101083

Philippines Clean Air Act 1999

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

หนังสือและบทความวารสาร

Boyd, D, 'Catalyst for change: evaluating forty years of experience in implementing the right to a healthy environment' in Knox, J and Pejan, R (eds) *The human right to a healthy environment* (Cambridge University Press 2018)

Rahman, HA, 'Human Rights to Environment in Malaysia' (2010) *Health and the Environment Journal* Issue 59 no 1, 61-63

Wiersema, A, 'The New International Law-Makers? Conferences of the Parties to Multilateral Environmental Agreements' (2009) 31 *Michigan Journal of International Law* 231

รายงานเชิงนโยบาย

Hanara, D, A Decade in Review: Assessing the Performance of the AICHR to Uphold the Protection Mandate (Forum-Asia, 2019)

Muchtar, N, 'Country Report: Journalists in Indonesia,' *Worlds of Journalism*, (8 November 2016)

Paulsen, E et al, 'A Decade in Review: Assessing the Performance of the ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights,' (2019)

Pring, GR and Pring, CK, 'Environmental Courts & Tribunals: A Guide for Policy Makers,' (UNEP, 2016)

บทความข่าวและข้อมูลจากเว็บไซต์

Kuala Lumpur Court, 'ASEAN Chief Justices Roundtable on Environment'

Thanh Niên news video, 'Một tổ chức đòi kiện bộ TN-MT nếu không rút giấy phép nhận chôn bùn thải' ('Organisation to sue Ministry of Natural Resources and Environment if waste dumping permit is not withdrawn') (*Thanh Niên news*, 26 July 2017)

Transportation News, 'Khởi kiện Bộ TN&MT nếu không rút giấy phép ở biển Bình Thuận' ('Sue MONRE if permit for dumping mud in Binh Thuan sea is not withdrawn', (*Transportation News*, 25 July 2017)